

GRATANGEN KOMMUNE

Kunnskapsgrunnlag med utfordringer

Utrykt vedlegg til Kommuneplanen 2017-2029

Gratangen, 11.09.2017

Innholdsfortegnelse

1	Innlending.....	3
2	Rammeverk for utvikling av Gratangen.....	3
2.1	Regionale føringer	3
2.2	Nasjonale føringer	4
2.3	Internasjonale forhold.....	4
3	Utviklingstrekk i Gratangen	4
3.1	Demografi og befolkningsprognoser	4
3.2	Bosetting og sysselsetting	5
3.3	Næringer.....	5
3.4	Innvandring.....	5
3.5	Utdanningsnivå.....	6
3.6	Levekår	6
3.7	Kommuneøkonomi.....	7
3.8	Kommunale tjenester.....	7
4	Utfordringer og overordnede mål.....	7

1 Innledning

Dette dokumentet er bakgrunnsmateriale for kommunedelens samfunnsdel. Formålet med kunnskapsgrunnlaget er å vise hvilken vei Gratangen kommune ønsker å gå mot år 2030.

Dette kunnskapsgrunnlaget vil vise statistikker og gjøre vurderinger av den videre utviklingen av kommunen og danne grunnlag for videre prioriteringer i kommunens planverk. Den skal videre også være grunnlag for andre planer og virksomheter i kommunen sammen med andre offentlige organer og private aktører.

2 Rammeverk for utvikling av Gratangen

Utviklingen av Gratangen er nært knyttet til både internasjonale, nasjonale og regionale forhold. Internasjonalt er det viktig at Gratangen har fokus på miljøutfordringene, da dette er noe også statlige og regionale myndigheter er opptatte av. Staten og fylkeskommunen er i tillegg opptatte av at samfunnsplanen legger føringer for kommuneplanens arealdel. Gratangen må ta hensyn til at det oppleves at fylkeskommunale planer ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til de samarbeid som går over fylkesgrensene.

Den sentrale beliggenheten til Gratangen gjør at mange pendler både til og fra kommunen. Dette er en styrke da det fører til at en kan trekke til seg kompetanse som ikke bor i kommunen, samt at mange innbyggere kan bo i kommunen uten å være avhengig av at ens arbeidsplass er innenfor kommunens grenser.

2.1 Regionale føringer

Troms fylkeskommune har flere planer som er relevante for Gratangen. Disse planene er tatt med inn i arbeidet rundt kunnskapsgrunnlaget for kommuneplanens samfunnsdel. Flere av planene er relevante.

«Fylkesplan 2014-2025» sier blant annet noe om de arealpolitiske retningslinjene til Troms fylkeskommune. Planen trekker blant annet fram viktigheten av å sikre arealressurser på sjø og land som kan gi grunnlag for bærekraftig verdiskapning, næringsutvikling og sysselsetting. Det er også viktig å ta hensyn til ikke-kommersielle interesser. Videre tekkes Troms fylkeskommune fram at lokalisering av boligområder, arbeidsplasser og handels-/servicetilbud samt offentlige tjenester skal skje med hensyn til effektiv utnyttelse av arealer og infrastruktur, lavest mulig energi- og transportbehov og redusert bilavhengighet.

Regional klima- og energistrategi for Troms 2015-2025 har tre delstrategier. Dette er klimaeffektiv areal- og transportplanlegging, overgang til transportmidler med lavere eller null utslipp, samt redusere energiforbruk totalt og øke andel fornybar energi. Alle disse delstrategiene er hensyntatt i kommuneplanens samfunnsdel og innlemmet i kommunens strategier.

Regional plan for handel og service i Troms 2016-2025 er også relevant, her framgår det at Gratangen har Sjøvegan og delvis Bardufoss som regionsenter. Narvik som ligger i Nordland fylke er ikke nevnt som et senter for Gratangen. For Gratangen illustrerer dette en utfordringen da fylkeskommunal

planlegging i svært liten grad tar hensyn til fylkesovergripende samhandling, dette være seg handel, pendlemønster eller deltagelse i fritidsaktiviteter.

2.2 Nasjonale føringer

Fra nasjonale myndigheter presiseres blant annet viktigheten av å sikre en god sammenheng mellom kommuneplanens samfunnsdel og arealdel. Samfunnsplanen vil dermed beskrive behov og gi føringer for arealbruken. Vurderinger av forventet befolkningsutvikling gir føringer for framtidig behov for areal, infrastruktur og tjenester.

2.3 Internasjonale forhold

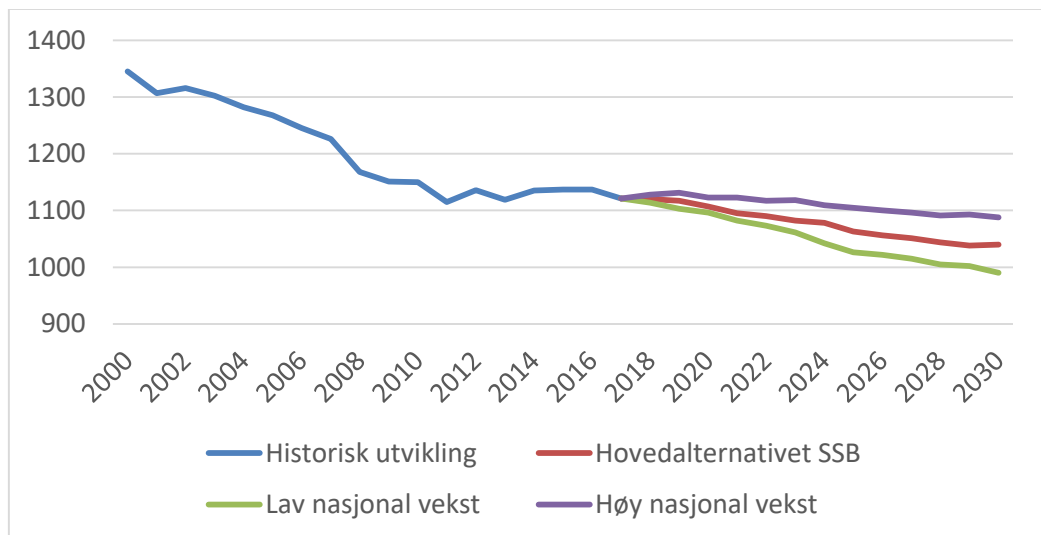
Gratangens føringer knytter seg til nasjonale forhold, men Norge er knyttet opp til et sett av avtaler som Gratangen indirekte må forholde seg til. Dette gjelder særlig de miljøforpliktelsene Norge er bundet av.

3 Utviklingstrekk i Gratangen

Som mange andre mindre kommuner har Gratangen over tid mistet innbyggere. Dette har blant annet ført til at kommunen har hatt omstillingsbistand fra Troms fylkeskommune og Kommunal og regionaldepartementet. Dette og andre tiltak har gjort at utviklingen de senere år har snudd og kommunen kan vise til en mer positiv utvikling. Utviklingen fram mot 2030 vurderes som positiv på tross av SSB sine analyser.

3.1 Demografi og befolkningsprognoser

Gratangen har fra 2008 hatt et relativt stabilt innbyggertall på noe over 1100 innbyggere. Aldersgruppen over 67 år har i stor grad hatt samme historiske utviklingen som øvrige innbyggere, men SSB anslår at denne gruppen vil øke fram mot 2030.

Figur 1 Befolkningsutvikling i Gratangen

Når det gjelder gruppen under 6 år, viser det seg at antallet har stabilisert seg på mellom 50 og 60 barn fra 2008. SSB sin prognose for 2030 er 53 barn under 6 år.

SSB sin analyse baserer seg på nasjonale trender uten at en i stor nok grad vektlegger lokale forhold. Det er særlig to faktorer som her spiller inn i tillegg til kommunens næringsinnsats. En ny bru som vil

redusere reisetiden vesentlig til Narvik, og nye arbeidsplasser i Bjerkvik hvor Gratangen blir en mulig bo kommune. Boligpolitikk, kollektivløsninger og avgifter knyttet til bruk av egen bli vil også kunne være medvirkende faktorer hvor arbeidstakere vil velge Gratangen som bosettingskommune. Samlet utgjør dette at Gratangen kan bli mer tilgjengelig og mer attraktiv som bostedskommune om riktige tiltak sette inn.

3.2 Bosetting og sysselsetting

Gratangen består av flere tettsteder som innbyggerne har tette forhold til. Kommunesenteret Årstein har viktige samfunnsfunksjoner som rådhus, lege og helsesenter.

Det er mange som pendler både inn og ut av kommunen. Innpendlingen har i perioden 2011 til 2015 vært på om lag 70 personer (17 % av de sysselsatte), mens utpendlingen har vært om lag 160 personer (ca. 32% av de yrkesaktive). Siden starten av 2000-tallet har både inn- og utpendlingen økt noe. Fra 2000 til 2015 økte innpendlingen med 68% og utpendlingen med 29 %. Dette er om lag de samme prosentvise fordelingene og utviklingstrendene som sammenlignbare kommuner i regionen har. Utviklingen viser at både innpendling og utpendling øker og følger nasjonale trender. Om en tar bort de 10 største av landets kommuner har innpendlingen til norske kommuner økt med 53% fra 2000 til 2015, mens utpendlingen i samme periode har økt med 34 %.

Fra 2002 og fram til 2017 har antall arbeidsledige i Gratangen kommune ligger under 20 personer. Andelen arbeidsledige i Gratangen kommune er noe lavere sammenlignet med større kommuner i regionen. Sammenlignet med kommuner i samme størrelsesorden som Gratangen er tallene mer like.

3.3 Næringer

Viktige næringer i Gratangen er fiskeforedling, oppdrett, samt bygg- og anleggsvirksomhet. Jordbruk har også en del sysselsatte, men utviklingen er negativ de siste årene. Fiske og fangst har en oppgang.

Hovedvekten av andel sysselsatte jobbet i 2010 innenfor offentlig sektor. I følge NHO sitt NæringsNM for 2014 hadde Gratangen en svært positiv utvikling mot privat næringsaktivitet. Tall for 2015 og 2016 er ikke utarbeidet av NHO.

De fem største private virksomhetene i Gratangen er: Gratanglaks AS, Astafjord Slakteri AS, Ringnotbåten Odd Lundberg og Astafjord Smolt AS. I tillegg er Nordnorsk Fartøyvernsenter også en viktig arbeidsplass i kommunen.

Fram til 2018 er også Gratangen en omstillingskommune. Gjennom SPIRE er det arbeidet fram ny vekst for kommunen. Det er viktig at dette arbeidet fortsetter også etter at omstillingsperioden er over.

3.4 Innvandring

Statistikk fra IMDi (Integrerings og mangfoldsdirektoratet) viser at 13,2 % av befolkningen i 2016 er innvandrere. Landsgjennomsnittet samme år var 13,4 %. Arbeidsinnvandrere utgjør den største delen av prosenten.

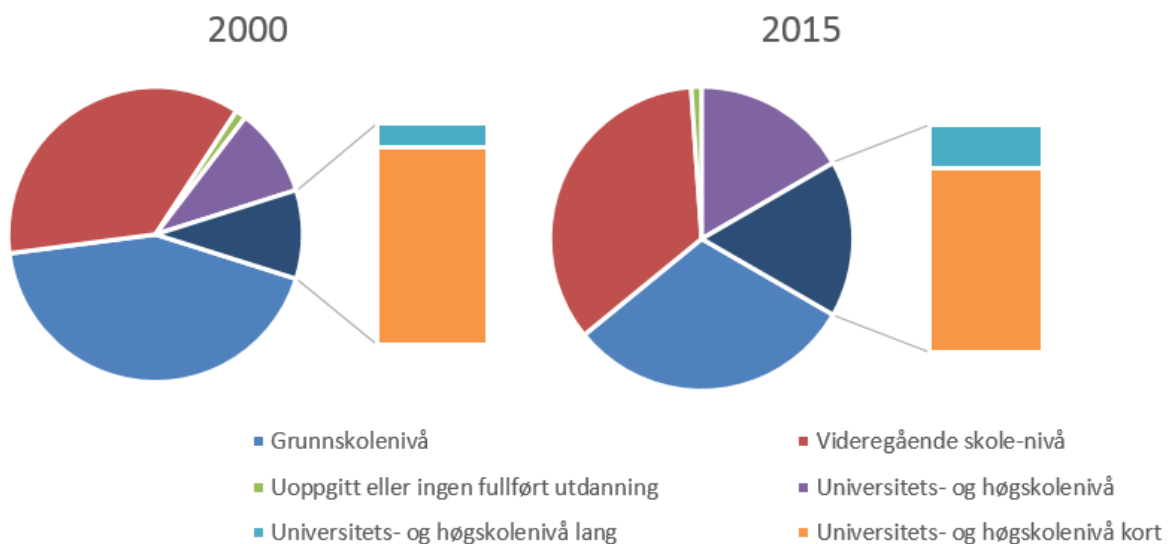
De fleste innvandrerne kommer fra Polen, Eritrea, Litauen og Sverige. Øst-Europa, Afrika og Norden dominerer derfor.

Om lag 40 % av innvandrerne har universitet eller høyskoleutdannelse, mens ca. 16 % har kun grunnskole. Sysselsettingen blant innvandrere er noe høyere enn hos den øvrige befolkningen. Den høyeste andel sysselsatte finner en blant innvandrere fra Norden og EU-land i Øst-Europa.

Mer på <http://www.imdi.no/>

3.5 Utdanningsnivå

I 2015 hadde om lag 20 % av befolkningen i Gratangen over 16 år høyskole eller universitetsutdanning. Ca. 4 % av disse hadde mer enn 4 år utdanning på høyskole eller universitet. Gjennomsnittet for Troms var samme år ca. 31 % hvorav ca. 9 % hadde mer enn 4 år på en høyere utdanningsinstitusjon. Om en sammenligner med år 2000 har Gratangen og Troms hatt om lag lik økning av denne utdanningsgruppen.

Figur 2 Utdanningsnivå i Gratangen fra år 2000 til 2015

Videre ser en at Gratangen har fått en lavere andel av personer med kun grunnskole i perioden fra år 2000 til 2015, mens andelen med kun videregående skole har økt på lik linje med de med høyere utdanning. Andelen av de med 4 eller flere år på høyskole har også økt.

3.6 Levekår

Kommunen er noe overrepresentert innen sykdommer som diabetes, kols, astma, overvekt og hjerte/karsykdommer. Med en lav befolkning vil enkelthendelser kunne slå ut i en slik statistikk, imidlertid er det viktig av kommuneplanen også bidrar til bedre helse i befolkningen.

Forventet levealder for innbyggerne i Gratangen avviker ikke fra sammenlignbare tall for Troms, og om en ser landet forøvrig er levealderne for kvinner noe høyere både i Troms og i Gratangen. Andel uførepensjonister mellom 16 og 66 år er høyere i Gratangen enn både i Troms og i landet for øvrig. Gjennomsnittet fra år 2010 til 2015 var for Gratangen 18 %, Troms 11 % og landet for øvrig 9 % (kilder: SSB).

3.7 Kommuneøkonomi

Kommunen kan vise til en god økonomisk utvikling fram mot 2017, og det har vært viktig å ha stramme økonomiske rammer og nitid oppfølging av virksomheten.

På noen områder har kommunen større utfordringer enn på andre. Dette er primært innenfor områder der ytre faktorer har størst påvirkning. Dette har kommunen hatt stort fokus på. Kommunen må utvise nøkternhet i sitt forbruk, slik at driften kan tilpasses de ressursene en disponerer.

3.8 Kommunale tjenester

Gratangen har gode kommunale tjenester med god barnehagedekning og flere grunnskoler. Videre tilbys det også gratis SFO.

Kommunen samarbeider også i stor grad med omkringliggende kommuner om mange tjenester som felles sentralbord, PP-tjeneste, renovasjon, brann- og redning, legevakt etc.

4 Utfordringer og overordnede mål

I årene som kommer vil utfordringen være å stabilisere antall innbyggere i kommunen. Gratangens utfordringer kan synes i stor grad å være lik mange andre kommuner med likt bosetningsmønster.

Da Gratangen består av flere tettsteder kan det være utfordrende å etablere et sterkt kommunesenter som alle innbyggerne kan samle seg om. Et viktig mål vil da være å styrke kommunen på tvers av bygdene gjennom felles møteplasser, aktiviteter og attraktive bomiljø. Herigjennom å styrke kommunen som bokommune.

For både å styrke mulighetene for reise internt og ut av kommunen er det viktig med gode veier og et godt kollektivtilbud. Da Gratangen er en grensekommune mellom Troms og Nordland kan det være utfordrende å få til gode kollektivtilbud som omfatter begge fylker. Videre er fylkesveiene i kommunen av varierende standard. Det er derfor viktig å arbeide tett opp mot nasjonale og regionale myndigheter for å få på plass gode løsninger for befolkning og næringsliv.

Næringslivet i kommunen er styrket gjennom omstillingsmidler fra stat og fylkeskommune. Gratangen ligger sentralt til i Sør-Troms nær store befolkningssentra i regionen og i nordre del av Nordland. En viktig utfordring vil da være å fortsette med de utviklingsprosessene som er igangsatt, med styrking av eksisterende næringsliv og arbeid med å tiltrekke seg gründere.

Gratangen er en kommune med mangfoldig natur og viktige kulturkvaliteter. Samsillet mellom hav og innland er sentralt. Disse kvalitetene må bevares og utvikles videre. Med å utvikle Gratangen som en grønn kommune, der man legger til rette for grønne næringer, skånsom bruk av naturen, gode kollektivløsninger og bærekraft i fokus kan en skape en enda større bevissthet rundt viktigheten av å bevare kommunens naturlige kvaliteter. Det å handle lokalt mens en tenker globalt er derfor et viktig mål.

Det aller viktigste en kommune skal gjøre er å levere gode tjenester til innbyggerne. Med stadig større krav om tjenestekvalitet må kommunen hele tiden sikre at en har den kompetansen som er nødvendig tilgjengelig. For å kunne omstille og tilpasse seg nye krav må kommunen ha en økonomisk handlefrihet og kunne samarbeide med andre kommuner og næringsliv for å levere de tjenestene innbyggerne trenger.

De viktigste langsiktige utfordringene er både å styrke kommunes attraktivitet og til enhver tid ha den riktige kompetansen som gjør at samfunnet utvikler seg i takt med omkringliggende kommuner, regionen og landet for øvrig.